

Giella lea dehálaš

– maid čolledávddaid divššus

Sámi álbmotbeivvi ávvudit 6.2. Sápmelaččat leat Eurohpá uniovnna áidna eamiálbmot.

TEKSTI TUULI MIETTUNEN KUVA MARKO USKELIN

Suomas hupmet golmma sámegeiela: davvisámegeiela, anárašgeiela ja nuortalašgeiela. Sámi giellalága mielde sápmelaččain, geat hupmet sámegeiela eatnigiellan, lea sámegeuvllus vuoigatvuohta geavahit sámegeielaid sosiála- ja dearvvašvuohtabálvalusain. Vuoigatvuohta geavahit iežas giela guoská sámegeuvllu gielladaid, Lappi guovddášbuohcevesiu ja Oulu universitehtalaš guovddášbuohcevesiu. Giellalaš vuoigatvuođat gusket maid sápmelaččaid, geainna leat čolledávddat.

Suomas orru sápmelaččat leat máhttet dávjá maid suomagiela. Vuoigatvuohta geavahit sámegeielat bálvalusaid seailu vaikko olmmoš máhtšii sámegeiela. Vaikko

árgabeaigiellan livččiige suomagiella, eatnigiellii sáhtta leat álkit ipmirdit mohkkás áššiid ja muitalit dovdduid birra. Sáhka lea maid pasieantta dorvolašvuodas: ipmirdahan pasienta sihkarit riektá ovdamearkka dihte rávvagiid dálkkasiid váldimis.

Dulkon ja navdosat

Dearvvašvuohtabálvalusain leat unnán sámegeielat bargit, ja danin giellalaš vuoigatvuođat ollašuvvojit dávjá dulkomiin. Go pasienta ohcá divššu čolledá-

vdii, oaivvis sáhttet leat mánggalágan jurdagat iige dulkka gáibideapmi leat vealttátkeahhtá vuosttamužžan mielas. Dalle dikšui oassálasti bargiid aktiivalašvuodas lea stuorra mearkkašupmi: jerretgo sii pasieanttas, man giela son háliida geavahit? Go sámi giellasearvvuš Suomas lea nu unni, sáhtta geavat nu, ahte dulkka leage fuolki dahje eará oahpes olmmoš. Pasienta sáhtta smiehttat ovdalgihtii, ahte gii dulkka livččii ja mo son livččii báikki alde dutkamušaid áigge.

”
nosto

Giellalaš vuoigatvuođaid lassin sápmelaš pasieantta čolledávdda dikšobálgas lea dárbu váldit vuhtii maid sámegeuvllu. Čolledávddat sáhttet váikkuhit eallimii mánggaláhkái, ja dávjá divššariiguin háleštit das, mo

eallin rievdá guhkesáigásaš buohccuvuoda dihte. Dakkár ságastallamiidda laktasa dávjá jurdda das, ahte pasienta ealášii suoma kultuvrras. Sámi pasieantta kulturduogáš sáhtta goit vaikkuhit ovdamearkka dihte su borramušaide dahje bargoeallimii. Mo árbevirolaš sámi borramušat heivejit olbmui, geas lea čolledávda? Naba mo dálkasat seilot boazodoalli mielde duottaris? Mo buohcanluopmu váikkuha eallimii, go bargu ja dienas leat gitta luonddu áigedávvaliin? ●

Kielellä on väliä

– myös suolistosairauksien hoidossa

Saamelaisen kansallispäivää juhlitaan 6.2. Saamelaiset ovat Euroopan unionin ainoa alkuperäiskansa.

TEKSTI TUULI MIETTUNEN KUVA MARKO USKELIN

Suomessa puhutaan kolmea saamenkieltä, pohjoissaamea, inarinsaamea ja koltansaamea. Saamenkielilain mukaan saamea äidinkielenään puhuvilla on saamelaisalueella oikeus käyttää saamenkieltä sosiaali- ja terveystalveluissa. Oikeus käyttää omaa kieltään koskee saamelaisalueen kuntia, Lapin keskussairaala ja Oulun yliopistollista keskussairaala. Kielelliset oikeudet koskevat myös suolistosairauksia sairastavia saamelaisia.

Suomessa asuvat saamelaiset osaavat usein myös suomea. Oikeus asioida saameksi säilyy suomen kielen taidosta huolimatta. Vaikka arkisten asioiden hoito sujuisi suomeksi, omalla äidinkiellä voi olla helpompi ymmärtää monimutkaisia asioita, tai kertoa omista tuntemuksistaan. Kyse on myös potilasturvallisuudesta: ymmärtäähän potilas varmasti oikein esimerkiksi lääkityksen annostelun.

Tulkausta ja oletuksia

Saamenkielistä terveydenhoidon henkilökuntaa on vähän, ja siksi kielellisiä oikeuksia toteutetaan usein tulkauksen kautta. Jos potilas hakeutuu hoitoon suolistosairauden takia, päässä voi olla

monenlaisia ajatuksia eikä tulkin vaatiminen ole ensimmäisenä mielessä. Tällöin hoitohenkilökunnan aktiivisuudella on suuri merkitys: kysytäänkö potilaalta, että millä kielellä hän haluaa asioida? Koska saamenkielisyys on Suomessa pieni, voi käydä niin, että tulkki onkin tuttu tai sukulainen. Suolistosairautta sairastavaa potilasta voi mietityttää etukäteen, että kuka tulkkina toimisi, ja miten tulkki on paikalla tutkimusten aikana.

”
nosto

Kielellisten oikeuksien lisäksi saamelaisen suolistosairautta sairastavan potilaan hoitopolussa on syytä huomioida myös saamelainen kulttuuri. Suolistosairaudet voivat vaikuttaa elämään monella tavalla ja usein hoitohenkilökunta keskustelelee potilaan

kanssa siitä, miten elämä muuttuu pitkäaikaissairauden myötä. Näihin keskusteluihin liittyy usein oletamus siitä, että potilas elää suomalaista arkea. Saamelaisen potilaan kulttuurista voi kuitenkin vaikuttaa esimerkiksi hänen ruokavalionsa tai urasuunnitelmiinsa. Miten saamelaiset perinneruuat sopivat suolistosairaalle? Miten lääkkeet säilyvät poronhoitajan mukana pakkasessa? Miten sairasloma vaikuttaa elämään, kun työ ja toimeentulo ovat kiinni luonnon aikatauluista? ●